

Monumentnummer*: 510451

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 17 november 1999
Kadaster deel/nr 82683/174

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Gersloot	Heerenveen	Fryslân

Locatienaam	Locatieomschrijving
Gersloot	

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Tjalleberd	L			231

Omschrijving**

Inleiding

Het Trip-GEMAAL uit 1876 vormt samen met de bijbehorende machinistenwoning een complex. In 1875 werden plannen en voorbereidingen gemaakt voor de inpoldering van de polders van het Zesde en Zevende Veendistrict, thans onderdeel van het waterschap Boarnferd, met een totale oppervlakte van 3828 ha. Het stroomkanaal werd gegraven door bestaande wijken te verbreden en op het talud van de polderdijk werd een stoomvijzelgemaal gebouwd naar ontwerp van de architecten W.C. en K. de Wit uit Amsterdam en in een Ambachtelijk-traditionele bouwtrant uitgevoerd door Berend Jelles Overwijk uit De Knipe. Het gemaal verving drie van de negen poldermolens. De bemalingscapaciteit en de krachtbron werden diverse malen gewijzigd: in 1905, in 1906, in 1926 en het laatst in 1932. Toen is ook de werkplaats geheel gewijzigd door de in pandige installatie van een transformator. De zuiggasmotor werd vervangen door een elektrische installatie: daaraan herinnert een gedenksteen in de pomphal. Het gemaal bestaat uit twee geschakelde maar ten opzichte van elkaar verspringende bouwvolumes die voorheen verschillende functies bevatten: de bemalingsinrichting en de werkplaats. De bemalingsinrichting is het grote hoofdvolume, de werkplaats had een ondergeschikte functie: deze lijkt aangebouwd en is kleiner van proporties. Het gemaal is vernoemd naar de familie Trip die drie generaties lang de machinisten van het gemaal waren. Het gemaal is in 1996 uitgebreid aan de zuidoostzijde met een haaks op het gemaal geprojecteerd bouwvolume. Bij deze gelegenheid zijn in het achterste dakschild twee dakkapellen aangebracht. De nieuwbouw, de buiten de bescherming van rijkswege valt, is met het gemaal verbonden middels een doorbraak ter plaatse van een raam. Voor de realisering van

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

de uitbreiding is de kolk marginaal versmald. Het gemaal is buiten werking en is in de jaren 1989-1990 gerestaureerd.

Omschrijving

De plattegrond van het gemaal vertoont een verspringing bij de aanzet van de werkplaats, waarlangs de bouwvolumes ten opzichte van elkaar verschoven lijken. Beide volumes zijn één bouwlaag hoog en opgetrokken in bruine bakstenen verlevendigd met tectonische decoraties in rode strengpersbakstenen: de pomphal is hoger dan de werkplaats. De pomphal wordt gedekt door een schilddak; de werkplaats heeft een zadeldak waarvan het achterste dakschild doorloopt in het dakschild van het hoofdvolume; beide daken zijn gedekt met rode ongeglazuurde Friese pannen. De (west-) voorgevel van de pomphal is geleed door vier lisenen, oprijzend vanuit een plint met rode afgeschuinde strengpersbakstenen die doorlopen in een gevellijst, waardoor er drie spaarvelden ontstaan. In het midden is een opgeklampte dubbele toegangsdeur met aan weerszijden luchtroosters. In de spaarvelden aan weerszijden zijn drielichtvensters met zesruits bovenlichten en negenruits ondervensters. Zowel de deur als de ramen zijn onder een anderhalf steens rode strengpersstenen strek. In de voorgevel van de werkplaats zijn twee ijzeren meerruits segmentboogvensters onder een rode strengpersbakstenen rollaag en een nieuwe opgeklampte dubbele deur onder een streklaag. Op de hoek van de west- en de zuidgevel hangt een buitenlantaarn. De zuidgevel van de werkplaats is blind. De oostgevels zijn ten opzichte van elkaar verschoven en zijn enigszins gewijzigd als gevolg van de inpandige verbouwing ten behoeve van een trafo. De inpandige trafo is voorzien van glazen 'bouwstenen' lichtsleuven en een deur. De oostgevel van de pomphal is geleed als de westzijde, maar met twee spaarvelden: één ervan bevat een drielichtvenster, de andere een driezijdig uitgebouwd portaal onder plat dak met een deur. Onder het raam is een gedenksteen ter gelegenheid van de eerste steenlegging op 24 oktober 1876. Op de hoek van oost- en noordgevel hangt een buitenlantaarn. In de noordgevel zijn drie drielichtvensters aangebracht.

De kolkwanden -met een ijzeren hekwerk- van de dubbele waterinlaat zijn van beton op een bakstenen onderbouw. Via een betonnen trap is het mogelijk het lager gelegen bordes tussen beide kolken te bereiken en vandaar de ijzeren loopgang langs de krooshekken. Op de wand van de zuidelijke kolkmuur is een houten peilschaal bevestigd. De uitstort heeft eveneens een betonnen wand met een ijzeren hekwerk erop.

Het INTERIEUR wordt overkapt met een houten hangspantconstructie; de lambrisering van de wanden is betegeld evenals de vloeren. De bemalingsinstallatie bestaat uit twee centrifugaalpompen: de oudste uit 1906 van de fa. L. Smulders & Co. (later 'Jaffa') uit Utrecht van 1906 en de tweede van de fa. Gebr. Stork uit Hengelo van 1926. Beide pompen kunnen worden aangedreven door alhier herplaatste open elektromotoren afkomstig uit De Rijp (NH) van 1915. De werkplaats bevat onder meer een kantoor.

Waardering

Het gemaal is van algemeen cultuurhistorisch en architectonisch belang:

- als bijzondere uitdrukking van de landschappelijke ontwikkeling,
- wegens de redelijke mate van esthetische kwaliteit van het ontwerp,
- wegens de hoge mate van belang van het object i.v.m. de situering, verbonden met de ontwikkeling van de streek,
- wegens de redelijke mate van kwaliteit van de bebouwing en de historisch ruimtelijke relatie met het landschap, de bodemgesteldheid en de waterwegen,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- wegens de vrij hoge mate van gaafheid van zowel interieur- onderdelen als machinerieën,
- wegens de vrij hoge mate van architectonische gaafheid.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Gemaal (M)

Functie

Gemaal(M3)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument